

Een dame van honderd

Een witte limousine rijdt voor. Fleurige linten aan de antenne bewegen in de wind. De chauffeur stapt uit en loopt naar mijn moeder die aan de rand van het trottoir in haar rolstoel zit. Hij steekt zijn hand uit.

‘Gefeliciteerd, mevrouw,’ zegt hij met bewondering in zijn stem, ‘honderd jaar, dat is niet niks.’ Als hij de verwonderde blik van mijn moeder ziet zegt hij: ‘ik ben Khalid, uw chauffeur voor vandaag.’

‘Wie?’ vraagt mijn moeder, ze draait hem haar beste oor toe.

‘Khalid, dat is mijn naam.’

‘Khalid...’ herhaalt ze zachtjes terwijl ze zijn opgehouden arm pakt en die van mij, zodat ze kan opstaan en naar de achterbank van de auto kan schuifelen. Steunend op onze armen, met haar achterste eerst, laat ze zich kreunend in het leer ploffen.

‘Zo, die zit,’ zegt ze. Ik til haar benen binnenboord. Pas nu lijkt ze de uitzonderlijke omvang van de auto op te merken.

‘Allemachtig,’ roept ze uit, ‘kon het niet gewoon met jouw auto?’

Khalid geeft ook mij een hand.

‘Van harte met uw moeder,’ zegt hij.

‘Mijn tas, waar is mijn tas,’ roept ma ineens.

Op het trottoir staat een tas van Albert Heijn. Het is niet te zien wat er in zit, de inhoud is afgedekt met een krant. De tas is zwaar, ik zet hem in de auto, aan haar voeten. Moeder knikt tevreden en leunt achterover in de witte kussens. Ik sluit het portier.

Twee zusters van het verzorgingshuis komen aangelopen, ze zwaaien hartelijk naar ons. Ook de burgemeester komt naar buiten, hij heeft zijn ambtsketen nog om. Hij ziet de limo en buigt zich naar het raam, de ambtsketen klettert tegen het blik. Mijn moeder krijgt een handkus van hem. Als de burgemeester wegloopt stapt Khalid naar voren, hij inspecteert het lakwerk maar zegt niets.

Ik stap aan de andere kant in, naast mijn moeder. Khalid schuift soepel achter het stuur.

‘Zag je het? Een handkus...,’ mijmert ma, alsof ze het niet geloven kan, ‘lief hè?’

‘Zeker, en hij had een bijzonder mooie speech voor je.’

‘O ja? Ach..., wat jammer dat ik het niet gehoord heb.’

Als Khalid de motor start buigt ze naar voren, ze zegt:

‘Ik heb niets tegen buitenlanders hoor, Khalid. Toen wij in Osdorp kwamen, net na de oorlog, had je hier de Indo’s. Die hebben zich ook allemaal aangepast.’

‘Aan mij zal het niet liggen,’ zegt Khalid, hij knipoogt naar me in zijn spiegel. ‘Ik ben getrouwd met een kaasmisje, ik heb een taxibedrijf,’ hij klopt met zijn vlakke hand op het dashboard, ‘deze auto is ook van mij.’

Het verkeerslicht springt op groen. Met een wijde bocht stuurt hij zijn auto de Sloterbrug over, de Plesmanlaan op. Door de ramen schittert het water van de Ringvaart. Er daagt me iets, *Over de Sloterbrug*, is dat niet de titel van een boek?

‘Ik sta de hele dag tot uw beschikking,’ zegt Khalid, ‘waar gaan we eerst naar toe?’

‘Naar Vrederust,’ zegt mijn moeder meteen.

‘Vrederust?’

‘De boerderij waar mijn ouders gewoond hebben,’ verklaar ik. ‘Aan de Osdorperweg, tegenover het tuincentrum, hun eerste adres in de stad direct na de oorlog. Hup..., zo van het platteland naar de grote stad.’

‘Net als *mijn* ouders,’ zegt Khalid.

‘O, ja?’ roept ma.

‘In 1965 mijn vader, drie jaar later mijn moeder. Hup, zo van het Rifgebergte Osdorp in. Ik ben geboren aan de Pieter Calandlaan.’

‘Wij hadden koeien,’ zegt ma. Ze kijkt bedenkelijk, ‘veel koeien..., steeds meer koeien, tot we hier weg moesten voor huizen, steeds meer huizen.’

‘Wij hadden geiten,’ zegt Khalid, ‘én honger, zei mijn vader er altijd bij,’ hij grijnst. Mijn moeder giechelt.

Na een klein eindje Zuiderakerweg buigt de limo naar rechts en stopt voor tuincentrum Osdorp. De vlaggen aan de weg wapperen vrolijk. Een ouder echtpaar op elektro-bikes fietst langs, ze vertragen, proberen te ontdekken welke grootheid zich achter de donkere ramen schuilhoudt. Waar boerderij Vrederust stond loopt nu een sloot en een brede berm met hoog uitgeschoten gras, daarachter een dubbele asfaltweg, de Baden Powellweg.

‘Hier stond-ie,’ zeg ik en wijs naar buiten.

Mijn moeder tuurt. Haar ogen zijn niet best. Ze keert in zichzelf, denkt vast aan hoe ze hier kwam met mijn vader, kersvers getrouwd, vanuit Eemnes naar het vreemde, grote Amsterdam. Hoe gelukkig ze samen waren, hun eerste kinderen kregen en uiteindelijk moesten verdwijnen. We hebben er genoeg over gesproken, het staat opgetekend. Khalid kijkt ernstig en zwijgt, net als wij. Moeders blik blijft rusten op de bakstenen gevels aan de Baden Powellweg.

‘Zijn die huizen nou nieuw?’ vraagt ze.

‘Een paar jaar oud, zo te zien,’ zeg ik.

‘De boerderij moest weg voor nieuwe huizen en moesten die weer weg voor deze?’

‘Ik vrees van wel, ma. De woningen voldeden niet meer, te oud, te klein.’

‘Maar wie moet dat allemaal betalen dan?’ zegt ze.

‘Een goeie vraag.’

‘Toen we hier weg moesten ging je vader op Schiphol werken, vliegtuigen schoonmaken. Dat vond hij maar niks. Maar wat moest hij, we hadden al zes kinderen?’

‘Mijn vader was ook schoonmaker,’ zegt Khalid, ‘kantoren schoonmaken, vroeg op, laat thuis, altijd moe, moe, moe. Nu is hij dood.’

‘Laten we maar verder gaan,’ zegt ma terwijl ze zachtjes haar hoofd schudt, ‘naar het dijkhuis.’

Stagig glijdt de limo over de Baden Powellweg richting Ookmeerweg. Als we Tussenmeer kruizen verwacht ik dat ma iets zal zeggen over de Uitwegkerk, dat die ook al verdwenen is. Maar ze kijkt de andere kant op, naar de hoge flats aan Langswater.

‘Ook die heb ik nog zien bouwen,’ zegt ze. ‘Wat heb ik eigenlijk niet zien bouwen? Van weilanden was niets meer te zien, het was hier één zandvlakte, zo plat als een pannenkoek.’

Ze kijkt weer naar de flats. ‘Die hoge dingen..., wat was ik bang als jullie daar gingen spelen. Je broer viel er in het betonijzer.’

Ik weet het nog, zijn been lag gemeen open. Die flats werkten als een magneet op ons. Eerst spelen in het zand en in de sloten met kikkervisjes. Later, tijdens de bouw, klimmen op de steigers, elektropijp jatten om pijltjes mee te blazen. En toen de flats klaar waren met de lift naar boven. Bij helder weer, kon je de duinen zien. We gooiden stenen naar beneden en drukten belletje op de galerijen.

‘Hier heb ik nog gelegen, met een gebroken heup,’ moeder wijst naar het Leo Polakhuis, ‘mens wat deed dat een pijn... Heb jij je moeder nog, Khalid?’

‘Jazeker,’ zegt hij, maar zij is nog lang geen honderd.’

‘Woont ze ook in een verzorgingshuis?’

‘Nee, ze woont bij ons. Ik heb een huis in de Aker, langs de Ringvaart. Zes meter breed, vier verdiepingen en vijf slaapkamers. Een voor mij en Mieke. Drie voor de kinderen en een voor mijn moeder, beneden, kan ze lekker de tuin in. Mieke moest wennen aan mijn moeder, maar nu vindt ze het gezellig.’

Ma kijkt mijn kant op.

‘De Aker, daar heb jij toch aan gewerkt? Voor het stadsdeel?’

‘Zeker,’ zeg ik. ‘Ik was erbij. En bij de oprichting van het stadsdeel. De Aker is er nog.’

Khalid draait de Osdorperweg op. Het gaat niet vanzelf, verwoed draait hij aan het stuur en checkt zijn spiegels aan alle kanten.

‘Smal straatje,’ zegt hij als hij op de andere weghelft uitkomt.

‘Praat me er niet van,’ zegt ma. ‘Doodsangsten heb ik uitgestaan, zoveel verkeer als er reed en zo hárd. Een van mijn jongens is in de bocht onder een auto gekomen, en ook *Turk*, onze hond.’

‘*Turk!*’ zegt Khalid hard terwijl hij achteromkijkt en hard moet lachen, ‘heette jullie hond *Turk?*’

Ma kleurt een beetje en ik krijg het ook warm.

‘Ach, daar moet je verder niets van denken,’ zegt ze, ‘zo ging dat in die dagen. Toen wij die hond zo noemden waren hier nog geen Turken.’

Ik wil nog toevoegen dat de hond bruin was, maar bedenk me. Mijn gedachten gaan terug naar die dagen. Mijn vader werkte in de moestuin op de dijk. Ik hielp hem. Een mediterrane man die langs wandelde en de hond bij zijn hok zag liggen, bleef staan. Hij bekeek de hond, hij bekeek het hok. Na enige tijd vroeg hij aan mijn vader hoe de hond heette. Heel even was mijn vader in verwarring, op het witte hok stond met rode letters *TURK*. Pa moest hebben bedacht dat de man het niet kon zien vanwaar hij stond.

‘*Brownny,*’ zei hij. De man had goedmoedig gelachen, zijn duim opgestoken en was tevreden verder gewandeld.

Net voor de flauwe bocht in de weg vraag ik Khalid linksaf te slaan.

‘Hier, dit steile paadje?’ vraagt hij.

‘Ja,’ ik wijs naar het dijkhuis op de hoek rechts van ons, ‘hier hebben wij gewoond. Mijn broer woont er nu.’

In het weggetje — de ontsluiting van aanliggende tuindersbedrijven — zet Khalid de limo behoedzaam met twee wielen in de berm. De auto helt, moeder kijkt bezorgd naar de boodschappentas. De auto is zo lang als de helling van de dijk, geen mens kan er langs.

Het tuinhek achter het dijkhuis gaat open. Lachend komt mijn broer naar buiten, zijn armen wijd. Hij woont er sinds moeder naar het verzorgingshuis ging.

‘Welkom, lief moedertje,’ zegt hij.

Met zijn drieën helpen we haar de auto uit, de rolstoel in. We gaan in de tuin zitten. Op tafel een taart, een koffiëkan en een fles champagne. Met een gasbrander ontsteekt mijn broer de kaarsjes. Het is in een zucht gedaan.

‘Zijn het er honderd?’ vraagt ma.

‘Nee,’ zegt mijn broer, ‘op jouw leeftijd krijg je die toch niet meer uitgeblazen.’

‘Rotjoch,’ zegt ze lachend.

Ma kijkt naar de betontegels op de grond en dan naar Khalid.

‘Vroeger liep hier een sloot,’ zegt ze, ‘een soort open riool vlak langs het huis, die heeft pa zelf nog gedempt, later kwam er een echt riool.’

‘Het einde van *Haantje Pik,*’ zegt mijn broer.

'Haantje pik,' zegt Khalid, *'wat is Haantje pik?'*

'Een verzonnen monster dat ons weg moest houden van de sloot.'

Khalid knikt, hij laat zijn ogen langs het huis dwalen, het bakstenen achtergeveltje met direct daarboven de kap met rode pannen. Een dakkapel beslaat de breedte van het huis. Mijn broer ziet hem kijken.

'In mijn eentje gaat het net,' zegt hij, *'we woonden hier met zijn elven.'*

'We waren anders maar wat blij met het huisje,' zegt ma, *'in die dagen was er woningnood.'*

Daar is genoeg op te zeggen, maar we doen het niet. We praten, eten taart, drinken koffie en champagne. Na enige tijd zegt mijn broer: *'wil je nog binnen kijken, ma... hoe het geworden is?'*

Even twijfelt ze, zegt dan: *'Nee jongen, laat het maar zijn zoals ik het me herinner, dan is het goed. Ze kijkt naar mij, naar Khalid en zegt: 'ik wil eigenlijk nog naar één plek, dan is het mooi geweest voor vandaag.'*

'Ben je nou helemaal...,' zeg ik, *'Khalid is voor de hele dag betaald. Wil je niet nog naar de Lucaskerk, je vrouwenclub, het Osdorpplein waar je altijd boodschappen deed?'*

'Heel lief van jullie, maar ik begin moe te worden. Ik moet straks toch even gaan liggen, geloof ik.'

Een half uur later rijden we traag door de poort van begraafplaats Westgaarde. Khalid stuurt naar de kant en stopt. Hij zegt:

'Kan dat wel, zo'n auto, met die slingers...'

'Vandaag wel,' zegt ma, *'het is mijn feestdag.'* Ze wijst hem de weg op het uitgestrekte terrein met de vele vakken en lanen. Khalid parkeert de auto. De wielen van de rolstoel trekken een spoor in het zompige gras. Ma heeft de boodschappentas op schoot, ze klemt hem in haar armen. Khalid blijft in de auto.

Bij het graf raap ik verwaaid blad uit het grindbed, veeg met een spons de groene aanslag van het natuursteen af. Dan zwijgen we.

Op het wegstervende geluid van een vliegtuig na is het stil. Ma lijkt tevreden zoals ze hier zit, de wielen van haar rolstoel tot aan de rand van het graf, met zacht bewegende lippen alsof ze bidt of misschien wel tot mijn vader spreekt. Ze vouwt de tas open.

'Zet jij hem neer?'

Ik til een potplant uit de tas en zet hem op de rand van het graf. Nu pas zie ik het witte kaartje met haar onvaste maar nog goed leesbare handschrift:

Hou vol, ik kom eraan.

Paul Kroes